

УДК 336.131

Г. С. Ліхоносова,

д. е. н., професор, професор кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського "Харківський авіаційний інститут"

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6552-8920>

В. О. Міняйло,

здобувач другого (магістерського) рівня ВО спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського

"Харківський авіаційний інститут"

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6432-1245>

DOI: 10.32702/2306-6792.2023.23.28

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

G. Likhonosova,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Management and Business Administration, National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"

V. Minyailo,

Second (master's) level graduate of higher education specialty 072 Finance, banking and insurance,

National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"

MANAGEMENT OF THE PROCESS OF TAXATION OF INSURANCE ACTIVITIES

Об'єктом дослідження в статті є тенденції управління процесом оподаткування страхової діяльності. В роботі досліджено державне регулювання розвитку страхового ринку України, особливості оподаткування діяльності страхових компаній в Україні та виявлено особливості обліку та звітності страхової діяльності. Проаналізовані результати страхової діяльності страхової компанії, стан сплати податків та зборів страхової компанії та визначено проблеми щодо бази оподаткування діяльності страхової компанії. Удосконалено механізм сплати податків та зборів страховими компаніями. В дослідженні запропоновано систему податкової політики, що здійснюється в рамках оподаткування діяльності страхової компанії та обґрунтовані пропозиції щодо підвищення ефективності діяльності страхової компанії страхової компанії за рахунок оптимізації оподаткування. Визначено проблеми щодо бази оподаткування діяльності страхової компанії. Запропоновано шляхи удосконалення оподаткування діяльності страхових компаній та механізму сплати податків та зборів страховими компаніями. Проаналізована система податкової політики, що здійснюється в рамках оподаткування діяльності страхової компанії. Наведено пропозиції щодо підвищення ефективності діяльності страхової компанії за рахунок оптимізації оподаткування.

The article was prepared as part of the scientific study "Mechanism of leveling socio-economic rejection of the population of Ukraine in conditions of economic turbulence."

The object of research in the article is trends in the management of the process of taxation of insurance activity. The system of taxation of insurance activities should ensure an increase in incomes in the budget system (fiscal function of taxes) and contribute to the optimization of the insurance market (incentive function of taxes). In modern conditions, the effect of taxes in both the first and second directions cannot be considered effective. With the growth of the ratio of the amount of insurance premiums to the gross domestic product (GDP), the share of taxes coming from insurance operations did not increase, and in some years even decreased. The work examines the state regulation of the development of the insurance market of Ukraine, the peculiarities of taxation of the activities of insurance companies in Ukraine, and reveals the peculiarities of accounting and reporting of insurance activities. The results of the insurance company's insurance activity, the state of payment of taxes and fees of the insurance company, and the problems related to the tax base of the insurance company's activity were determined. The mechanism for payment of taxes and fees by insurance companies has been improved. The study proposed a system of tax policy implemented within the framework of taxation of the insurance company's activities and substantiated proposals for increasing the efficiency of the insurance company's activities through the optimization of taxation. Problems related to the tax base of the insurance company's activities have been identified. Ways to improve the taxation of insurance companies' activities and the mechanism of payment of

taxes and fees by insurance companies are proposed. The system of tax policy implemented within the framework of taxation of the insurance company's activities is analyzed. Proposals for increasing the efficiency of the insurance company's activities due to the optimization of taxation are presented.

Ключові слова: процес оподаткування, страхова діяльність, страхова компанія, податкова політика, система показників ефективності оподаткування.

Key words: taxation process, insurance activity, insurance company, tax policy, taxation efficiency indicator system.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Останніми роками відбувається досить швидкий розвиток страхування, що виражається у високих темпах зростання вступів страхових внесків, поліпшенні їх структури, перш за все за рахунок підвищення долі добровільного страхування. Відповідно підвищується значення страхування в захисті інтересів громадян і юридичних осіб від всіляких ризиків, об'єктивно властивих суспільному розвитку і що особливо виявляються в сучасній економіці України всіма її протиріччями перехідного періоду.

Зростає роль страхування у формуванні фінансових ресурсів суспільства за рахунок збільшення статутних капіталів і резервних фондів страхових організацій, а також вступів у державний і місцеві бюджети податкових платежів за результатами страхової діяльності.

Система оподаткування страхової діяльності повинна забезпечувати збільшення вступів в бюджетну систему (фіскальна функція податків) і сприяти оптимізації страхового ринку (стимулююча функція податків). У сучасних умовах дія податків як в першому, так і другому напрямі не можна визнати ефективним. При зростанні відношення суми страхових внесків до внутрішнього валового продукту (ВВП) доля податків, що поступають від страхових операцій, не збільшувалася, а в окремі роки навіть знижувалася.

Відсутність чіткої концепції розвитку оподаткування страхової діяльності обумовлюють актуальність даної проблематики.

Об'єктом науково-дослідної роботи є проблеми оподаткування страхової діяльності, числення і сплата податків і зборів страховими компаніями, а також облік страхових внесків при визначенні податкової бази у страхувальників — юридичних і фізичних осіб.

Предметом дослідження є механізм сплати податків та зборів страховими компаніями, використання податкової політики для найбільш ефективного варіанта сплати податкових платежів підприємствами, які здійснюють страхову діяльність.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вирішення питань у системі оподаткування страхових компаній можна знайти в працях таких сучасних вчених-економістів, як Базілевич В. Д., Александрова М.М., Горбач Л. М., Шелехов К. В. та інші. Але дослідження та аналіз системи оподаткування страхових компаній є однією з важливих проблем у реформуванні сучасної податкової системи України.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою даного дослідження є визначення оптимальної методики оподаткування страхової діяльності, яка відповідала б загальним напрямам вдосконалення податкової системи в країні, беручи до уваги специфічні особливості сфери діяльності.

Відповідно до постановленої мети завданнями дослідження є:

1. Аналіз зміни системи оподаткування страхових організацій з розвитком ринку страхових послуг;
2. Виявлення дії різних податків на економічні інтереси страховиків і страхувальників і можливостей стимулювання певного розвитку страхування;
3. Розгляд шляхів вдосконалення оподаткування прибутку на основі оптимізації обліку доходів і витрат страхових організацій;
4. Обґрунтування доцільності використання податкової політики страховими компаніями і принципів її побудови.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Страхування — одна з найбільш давніх історичних категорій суспільно-економічних відносин між людьми, невід'ємна частина виробничих відносин. Спочатку поняття страхування пов'язувалось зі словом "страх".

Тому досі вираз "страхування" [1, с. 69] вживається у значенні "підтримка", "гарантія успіху" тощо. В сучасних умовах цей термін найчастіше використовується в якості інструмента захисту майнових інтересів фізичних та юри-

дичних осіб, як елемент відшкодування матеріальних втрат при настанні страхового випадку.

У сучасних економічних умовах страхування — чи не єдина галузь економіки України, яка протягом останніх років має стабільний значний щорічний приріст обсягів наданих послуг. Водночас, незважаючи на номінальне зростання обсягів страхового ринку, ця галузь забезпечує сьогодні перерозподіл незначної частини внутрішнього валового продукту. Українські страхові компанії ще не акумулювали вагомий обсяг інвестиційних ресурсів, тому їх частина у вітчизняній економіці ще доволі мала.

Законодавча база стосовно оподаткування прибутку суб'єктів господарювання в Україні неодноразово змінювалась. В сфері страхування здійснювався інтенсивний пошук оптимального механізму оподаткування страхових компаній [2, с. 57].

Згідно з чинним законодавством, оподаткування податком на прибуток страхової діяльності здійснюється як оподаткування операцій особливого виду [3, с. 231]. Міністерство доходів і зборів України вважає, що запровадження оподаткування страхових компаній на загальних підставах за ставкою 23 % від прибутку [4], отриманого страховиками від страхової діяльності (крім довгострокового страхування життя), дасть змогу встановити єдиний підхід до оподаткування прибутку страховиків та інших суб'єктів господарювання, забезпечить розвиток класичного страхування та поступово вирішить проблеми припинення використання страхових організацій для оптимізації податків підприємствами-страхувальниками, а також відповідатиме міжнародній практиці.

Об'єктом оподаткування страхової діяльності є валовий дохід від страхової діяльності. Для ризикових видів страхування валовий дохід — це сума страхових внесків, страхових платежів або страхових премій, нагромаджених страховиками протягом звітного періоду за договорами страхування та перестрахування ризиків на території України або за її межами. Цей дохід оподатковується за ставкою 3% [4]. Ставка оподаткування в цьому разі не залежить від результатів фінансової діяльності страховика, включається в ціну страхового платежу і набуває для страховика рис непрямого податку.

Згідно з Податковим кодексом [4] не оподатковуються доходи страховиків-резидентів, одержані від операцій зі страхування життя, які передбачають страхову виплату в разі настання таких страхових випадків, а саме смерть за-

страхованого та завдяки рішенням суду про оголошення застрахованої особи мертвою, або доживання застрахованої особи до закінчення дії страхового договору чи досягнення нею віку, визначеного договором страхування. Строк дії договору має бути не меншим 10 років для осіб, молодших 50 років, та не меншим 5 років — для осіб, віком понад 50 років [4]. При цьому часткові виплати страхових сум до закінчення дії договорів страхування не здійснюються.

Доходи від страхування майнових інтересів, пов'язаних зі здоров'ям, працездатністю та додатковою пенсією страхувальника або застрахованого оподатковуються за ставкою 3 % [4].

Прибуток, отриманий внаслідок виконання договорів з довгострокового страхування життя та пенсійного страхування в межах недержавного пенсійного страхування у разі виконання вимог до таких договорів, визначених Податковим кодексом [4], оподатковується за нульовою ставкою.

Страхування ризиків за межами України, які здійснюються на користь нерезидентів оподатковується за ставкою 4 % [4] від суми, що перестраховується, за власний рахунок страховика.

Джерелами інших (відмінних від страхування) доходів страховика є: фінансова діяльність, пов'язана з розміщенням страхових резервів та управлінням ними; сумісна діяльність страховиків; позареалізаційна діяльність.

Прибуток страховика, отриманий від інших видів діяльності, оподатковується на загальних засадах за ставкою 23 % [4]. З 1 січня 2012 року по 31 грудня основна ставка податку становить 21 %, з січня 2014 року становитиме — 16 % [5, с. 2].

Податковим кодексом [4] передбачено оподаткування доходів нерезидентів, отриманих у формі страхових внесків, страхових платежів або страхових премій від перестрахування ризиків, у т. ч. страхування ризиків життя на території України та ризиків резидентів за межами України, за ставкою 12% [4] у джерела їх виплати за рахунок таких виплат.

Якщо міжнародним договором, ратифікованим Верховною Радою, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені Податковим кодексом України [4], застосовуються норми міжнародного договору. Тому при розгляді питання оподаткування доходів, які отримують нерезиденти з джерелом походження в Україні, мають бути враховані положення угоди про уникнення подвійного оподаткування, укладеної Україною з країною, де нерезидент має постійне місце перебування.

Резиденти-страховики, котрі утримують і перераховують до відповідного бюджету податок на доходи нерезидентів, отримані у вигляді страхових платежів від перестраховування ризиків з території України, зобов'язані надати в державний податковий орган за своїм місцем проживання звіт про утримання і внесення до бюджету податку на доходи нерезидентів (щодо кожного нерезидента окремо) згідно з Порядком надання звітів про утримання і внесення в бюджет податку на доходи нерезидентів.

Базою оподаткування є чистий річний оподатковуваний дохід, який визначається шляхом зменшення загального оподаткованого доходу на суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а також на суму податкової знижки звітного року [4].

Підкреслимо, що існування різних підходів до оподаткування реального сектора економіки та вищезазначених видів страхової діяльності призводить до стимулювання переведення доходів із секторів з вищим податковим навантаженням у сектор страхування, де воно значно нижче. Такий стан справ викликав занепокоєння як державних податкових органів, так і уряду. Адже саме різний рівень оподаткування є передумовою для запровадження фінансових схем за участі страхових організацій з метою мінімізації податків.

Податкове зобов'язання страхової компанії [6, с. 103] — платника податку від діяльності, не пов'язаної зі страхуванням зменшується на суму сплаченого до бюджету податку на дивіденди. Схему оподаткування валового доходу і прибутку страхової компанії наведено на рис. 1.

Сьогодні стало можливим переведення страховиків на загальну систему оподаткування податком на прибуток. Із метою реалізації поставлених завдань [7, с. 319], при Державній комісії з регулювання ринку фінансових послуг України було створено робочу групу для підготовки відповідного проекту закону за участі податківців, підрозділів адміністрування та податкового аудиту. Крім того, в роботі робочої групи брали участь фахівці Мінфіну України, Мінекономіки України та Мін'юсту України, а також Ліги страхових організацій України.

Головним завданням робочої групи було запровадження оподаткування страхових ком-

Рис. 1. Оподаткування валового доходу і прибутку страхової компанії

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [5, с. 3].

паній на загальних підставах за ставкою 23 % від прибутку, отриманого страховиками від страхової діяльності (крім довгострокового страхування життя), що дасть змогу встановити єдиний підхід до оподаткування прибутку страховиків та інших суб'єктів господарювання, забезпечить розвиток класичного страхування та поступове вирішення проблеми припинення використання страхових організацій для оптимізації податків підприємствами-страхувальниками, а також відповідатиме міжнародній практиці.

Із метою недопущення втрат бюджету при переведенні страховиків на загальну систему оподаткування податком на прибуток у Податковому кодексі [4] передбачено застосування на два податкові роки змішаної системи оподаткування (тобто збереження нинішньої бази оподаткування страхової діяльності податком з премій разом із оподаткуванням прибутку від страхової та фінансової діяльності).

Нагальна необхідність застосування змішаної системи оподаткування зумовлена наступним. По-перше, з метою недопущення втрат бюджету вирішення питання вибору порядку оподаткування доходів (прибутків) страхових компаній повинно ґрунтуватися на порівнянні стану надходжень податку на доходи (прибуток) страховиків за чинним сьогодні порядком

та надходжень цього податку за загальною системою оподаткування.

По-друге, за відсутності розробленої та адаптованої до українських умов системи регулювання страхової діяльності, визначеності понять, термінів, процедур тощо, введення оподаткованого прибутку від страхової діяльності без альтернативного податку зі страхових премій створить непрозору систему, оскільки основну частину валових витрат становитимуть страхові виплати та витрати на формування страхових резервів, які підлягають контролю з боку органів державної податкової служби. При цьому слід враховувати, що система формування страхових резервів та контролю за страховими виплатами на сьогодні недосконала, що робить сумнівним досягнення основної мети запровадження нової загальної системи оподаткування страховиків — боротьби зі схемним страхуванням.

У свою чергу, змішана система оподаткування прибутку та валових доходів страховика як авансових поквартальних платежів з правом заліку за податком на прибуток від страхової діяльності за результатами року дає змогу зберегти існуючу тенденцію зростання надходжень з податку на доходи (прибуток) страховиків до бюджету, суттєво скорочує обсяги податкової оптимізації, дасть поштовх для розвитку класичного страхування, яке є поставачальником інвестиційних ресурсів на потреби розвитку економіки.

Слід також зазначити, що останнім часом спостерігається тенденція до прийняття вітчизняними страховими компаніями у страхування ризиків нерезидентів, у зв'язку з чим можливі виплати страхових відшкодувань страховальникам-нерезидентам, які не є доходом з джерелом походження з України і не підлягають оподаткуванню податком на доходи (прибуток) нерезидентів. За умови відсутності нормативно-правового регулювання процедури підтвердження настання страхових випадків за межами України, страхові виплати можуть використовуватись як механізм витоку капіталів з України. Тому в Податковому кодексі [4] передбачено порядок оподаткування страхових виплат (страхових відшкодувань) на користь нерезидентів.

Страхові компанії зобов'язані сплачувати загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі), а також місцеві податки і збори (обов'язкові платежі). Перелік податків і зборів, які можуть стягуватись зі страхових компаній у процесі їх фінансово-господарської діяльності [4].

Оподаткування страхової діяльності потребує з'ясування не лише відповідних законодавчих і нормативних актів з оподаткування, а й законодавства щодо страхової справи. Діяльність страховика охоплює як страхову діяльність, що має свій відмінний порівняно з іншим порядок оподаткування, та діяльність, не пов'язану зі страхуванням (інвестиційну та іншу діяльність), яка оподатковується у загальному порядку.

Особливість оподаткування доходів страхових компаній зумовлена такими причинами.

По-перше, страховик виконує різні за своєю економічною та соціальною спрямованістю операції: страхові; інвестиційні; розміщення тимчасово вільних коштів; інші.

Із усіх перерахованих вище операцій тільки страхові операції мають відмінне від отримання прибутку цільове спрямування. Їх метою є страховий захист страхувальників.

По-друге, Податковий кодекс [4] виділяє два види страхування: страхування ризиків, страхування життя. Страхування ризиків охоплює майнове страхування і страхування відповідальності.

Облік операцій зі страхування життя фізичних осіб ведеться страховиками окремо. Законодавство по-різному підходить до оподаткування доходів від цих двох видів страхової діяльності.

Сьогодні розвиток страхового ринку відбувається на фоні позитивних змін макроекономічної ситуації в державі при зростанні добробуту населення і посиленні державного регулювання і нагляду за страховою діяльністю. Незважаючи на позитивні зрушення у вітчизняній економіці, яке спостерігається на протязі останніх років, страхування у нашій країні не привертало належної уваги держави.

Український страховий ринок ще молодий і перебуває у стадії формування. Але уже сьогодні з'являються ознаки того, що страхування стає важливішим сегментом ринкових економічних відносин. Саме страхування в змозі забезпечити не тільки безпеку, стабільність, соціальні гарантії в суспільстві через механізм страхового захисту, але у перспективі може стати серйозним механізмом перерозподілу інвестиційних ресурсів і механізмом вирішення питання зайнятості населення.

Страхові компанії України в 2020 році зібрали чистих платежів на суму 13,328 млрд. грн, що на 5,29 % більше, ніж в 2019 році (12,658 млрд. грн). Розмір чистих виплат за цей період скоротився на 2,8 % — до 5,886 млрд. грн (2019 року — 6,056 млрд. грн) [8].

Валові страхові премії страховиків за 2020 рік склали 23,082 млрд. грн — на 12,9 % більше, ніж роком раніше (20,442 млрд. грн) [8].

Валові страхові виплати страхувальникам склали 6,105 млрд. грн, що на 9,4 % менше, ніж в 2019 році (6,737 млрд. грн) [8].

Торік українські страховики передали на перестрахування 10,745 млрд. грн, що на 20,9 % більше, ніж роком раніше (8,888 млрд. грн). У тому числі перестрахувальникам-нерезидентам передано 991,3 млн грн, що на 10,2 % менше ніж в 2019 році (1,104 млрд. грн), перестрахувальникам-резидентам — 9,754 млрд. грн, що на 25,3 % більше (7,784 млрд. грн) [8].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, існування в Україні пільгового режиму оподаткування страхової діяльності (тобто оподаткування валових премій, а не прибутків страхових компаній) створює неринкові переваги для сектору страхування порівняно з іншими конкурентними фінансовими ринками. Однак перехід до оподаткування прибутків страховиків доцільний лише за умови, якщо визначена податкова ставка буде меншою, ніж в інших сферах економіки України. В іншому випадку це може негативно вплинути на розвиток вітчизняного ринку страхування, який незважаючи на динамічне зростання, відповідно до світових стандартів ще слабо розвинений.

ФІНАНСУВАННЯ

Дослідження проводиться у тому числі завдяки іменній стипендії Верховної Ради України для молодих учених — докторів наук за 2023 рік.

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України "Положення про Експертну комісію з питань страхування при КМУ" від 04.04.2003 р. Офіційний вісник України. 2003. № 15. С. 650.
2. Гаманкова О. О. Фінанси страхових організацій: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2011. 170 с.
3. Шелехов К. В. Страхування: навч. посібник. Київ: МАУП, 2018. 424 с.
4. Податковий кодекс України. Київ: ДП "ІВЦ ДПА України", 2010. 336 с.
5. Козоріз Г. Г. Аналіз змін в оподаткуванні та оцінка їх впливу на розвиток страхового ринку України. Тернопіль: Літера, 2011. 67 с.

6. Фурман В. М. Ризики в інвестиційній та фінансовій діяльності страховика. Фінанси України. 2012. № 12. С. 101—115.

7. Гуцуляк С. А., Залетів К. П., Перетяжко А. І. Страхова справа в Україні. Київ: Міжнародна агенція "BeeZone", 2013. 614 с.

8. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 2020-2022 рр. URL: http://ahacv.at.ua/news/strakhovij_rinok_ukrajini_pidviv_pidsumki_2

9. Ліхоносова Г. С. Інструменти зміцнення економічної безпеки: цифровізація та усунення соціально-економічного відторгнення. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 19. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2212/2241>

References:

1. Cabinet of Ministers of Ukraine Resolution (2003), "Regulations on the Expert Commission on Insurance at the CMU", Official Gazette of Ukraine, vol. 15, pp. 650.
  2. Hamankova, O. O. (2011), Finansy strakhovoykh orhanizatsij [Finances of insurance organizations], KNEU, Kyiv, Ukraine.
  3. Shelekhov, K. V. (2018), Strakhuvannia [Insurance], MAUP, Kyiv, Ukraine.
  4. Verkhovna Rada of Ukraine (2011), "Tax Code of Ukraine", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Accessed 05 Nov 2023).
  5. Kozoriz, H. G. (2011), Analiz zmin v opodatkuvanni ta otsinka ikh vplyvu na rozvytok strakhovoho rynku Ukrainy [Analysis of changes in taxation and assessment of their impact on the development of the insurance market of Ukraine], Litera, Ternopil, Ukraine.
  6. Furman, V. M. (2012), "Risks in investment and financial activities of the insurer", Finances of Ukraine, vol. 12, pp. 101—115.
  7. Hutsulyak, S. A., Zaletiv, K. P. and Pere-tyazhko, A. I. (2013), Strakhova sprava v Ukraini [Insurance business in Ukraine], "BeeZone" International Agency, Kyiv, Ukraine.
  8. ahacv.at.ua (2023), "Information on the state and development of the insurance market of Ukraine for 2020-2022", available at: http://ahacv.at.ua/news/strakhovij_rinok_ukrajini_pidviv_pidsumki_2 (Accessed 15 Nov 2023)
  9. Likhonosova, G. S. (2023), "Tools for strengthening economic security: digitalization and elimination of socio-economic rejection", Investments: practice and experience, vol. 19, available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2212/2241> (Accessed 15 Nov 2023).
- Стаття надійшла до редакції 17.11.2023 р.